

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA HUMANITNÍCH VĚD

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

**SYSTEM SOCIÁLNÍCH DÁVEK A REGIONÁLNÍ
DISPARITY**

Bc. Richard Patlejch

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Tato diplomová práce se v obecné rovině týká propojení sociální a regionální politiky, konkrétně jsou řešeny dávky státní sociální podpory jako jeden ze systémů sociálního zabezpečení České republiky v souvislosti s regionálními disparitami. Práce vyhodnocuje vlivy sociálně – ekonomických regionálních disparit na objem a strukturu dávek státní sociální podpory, teoretická část se zabývá problematikou sociální politiky, praktická část práce se zaměřuje na sociálně – ekonomické a demografické charakteristiky regionů Středočeského kraje na úrovni LAU 1, v jejichž kontextu je analyzován dávkový systém státní sociální podpory.

Klíčová slova: regionální disparity, sociální zabezpečení, státní sociální podpora, Welfare State

Cíl práce a metodika

Základním východiskem práce je propojení dvou veřejných politik, a to sociální politiky s regionální politikou. Hlavním cílem této diplomové práce je zmapovat a zhodnotit distribuci dávek státní sociální podpory z hlediska kvantitativního (objemu dávek) a kvalitativního (struktury dávek) v jednotlivých okresech (LAU1) Středočeského kraje s možnou souvislostí s vlivem regionálních disparit na kvantitu a kvalitu vymezeného dávkového systému, a také posoudit, zda je možné na regionálně rozdílné využívání dávek systému státní sociální podpory nahlížet jako na jisté indikátory reagující na sociálně nepříznivou situaci v dané oblasti. Hodnocení bude provedeno na základě komparace skupin regionů vykazujících podobné sociálně-ekonomické charakteristiky, výsledky analýz doplňuje expertní zhodnocení efektivnosti systému dávek státní sociální podpory.

Teoretickým východiskem práce je koncept sociální politiky a návazně příslušné legislativní zdroje (především zákon č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, zák. č. 500/2004 Sb., správní řád). Metodika empirické části je založena na neinvazní technice studia dokumentů, konkrétně se jedná o úřední dokumenty Krajské pobočky Úřadu práce ČR v Příbrami a doplňkově o data Českého statistického úřadu, a na nestandardizovaných rozhovorech pro expertní hodnocení systému SSP získané od dávkových expertů Úřadu práce ČR. Pro členění disparitně blízkých regionů do skupin byl využit (modifikovaně) komplexní model klasifikace regionů (kruhový model). Analyzovaná data se týkají období roku 2013.

Teoretická část práce je zaměřena na problematiku sociální politiky a koncept Welfare State, charakterizuje stav v oblasti sociální politiky naší země před rokem 1989 a v

době transformačního období po roce 1989. Detailně se zaměřuje na systém dávek státní sociální podpory, jeho základní principy, legislativní rámec a současnou podobu. **Empirická část práce** vychází z poznatků teoretické části a zaměřuje se na systém dávek státní sociální podpory, sledovaným v rámci tzv. jednotného výplatního místa Úřadu práce ČR Středočeského kraje, resp. jeho regionů na úrovni bývalých okresů (LAU1). Analýza vychází ze strukturovaných údajů o celkovém objemu a struktuře jednotlivých dávek vyplacených ve zvoleném časovém intervalu (r. 2013) v okresech daného kraje. Klíčovou částí analýzy je meziregionální komparace, tj., srovnání jednotlivých území LAU 1 z hlediska distribuce dávek státní sociální podpory v kvalitativní rovině (struktuře dílčích dávek) a v kvantitativní rovině (celkovém finančním objemu) v návaznosti na strukturu dávkového systému jako celku.

Výsledky práce a doporučení

Z výstupů této práce jednoznačně vyplývá, že systém dávek SSP byl ve sledovaném období v porovnání s ostatními relevantními systémy finančně nejnákladnějším. Z pohledu **celkového objemu vyplacených dávek SSP** nejvyšších hodnot dosahují okresy pod vlivem Hlavního města Prahy jako ekonomického centra, naopak nejméně finančních prostředků v rámci meziokresního srovnání bylo v r. 2013 vyplaceno v okresech vzdálených ekonomickému centru, mezi které patří okresy Rakovník a Kutná Hora

Pokud se jedná o **počty jednotlivých dávek SSP**, v regionech s vysokým podílem nezaměstnaných osob převažují dávky vypočítávané na základě příjmu žadatele, tato skutečnost je patrná zejména v okrese Kladno a Příbram, kde mezi nejpočetnější dávky patřil přídavek na dítě, příspěvek na bydlení (obě dávky nejžádanější v okr. Kladno), a porodné.

Z hlediska **objemu finančních prostředků vynaložených na jednotlivé dávky SSP** jich bylo ve všech okresech Středočeského kraje ve sledovaném období nejvíce vyplaceno formou univerzálně poskytovaného rodičovského příspěvku, nejvíce v okresech pod vlivem Prahy jako ekonomického centra a v okrese s nejvyšším počtem obyvatel.

Byla tak potvrzena souvislost mezi regionálními disparitami a rozdílnou distribucí dávek SSP z hlediska jejich kvantity (objemu) a kvality (struktury), regionálně rozdílné čerpání dávek v rámci analyzovaného Středočeského kraje ovlivňuje zejména vzdálenost regionu od Prahy jako ekonomického centra, výše podílu nezaměstnaných osob, demografické charakteristiky regionu či přítomnost významného zaměstnavatele. Tuto skutečnost potvrzuje i **expertní hodnocení** získané od dávkových specialistů ÚP ČR, které zároveň upozorňuje na nedostatky systému dávek SSP spočívající v porušování principu

sociální spravedlnosti (potřebnost a zásluhovost), ve zneužívání systému ze strany žadatelů a v absenci nástrojů eliminujících tuto skutečnost na straně poskytovatele, tedy státu, přičemž jde o dlouhodobé jednání přenášené generačně na další klienty Welfare State.

Mezi hlavní **doporučení** patří:

- **zavedení systému kontrol** - spočívajících v sociálním šetření prováděném v místě bydliště žadatele, které poskytne zpětnou vazbu o jeho skutečné sociálně – ekonomické situaci s cílem větší adresnosti dávek a souvisejících úspor prostředků státního rozpočtu
- **testování příjmu rodiny** - i u dosud univerzálně poskytovaného rodičovského příspěvku jako vůbec nejnákladnější a nejžádanější dávky SSP včetně zohlednění potřebnosti a zásluhovosti

Přínosem práce je, že poskytuje podrobnou analýzu o stavu dávkového systému SSP v rámci Středočeského kraje, který je v ČR nejlidnatějším a nejrozlehlejším krajem a řadu výsledných zjištění je tak možné generalizovat na celou republiku. Práce bude nabídnuta k využití krajské pobočky ÚP ČR v Příbrami, která v takovémto rozsahu analýzy svých dávkových systémů neprovádí, jako podklad pro návrhy legislativních změn v rámci příslušného zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Seznam vybraných použitých zdrojů

- KELLER, Jan.: *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 158 s. Studie; sv. 40. ISBN 978-80-7419-017-9.
- POTŮČEK, Martin a kol.: *Veřejná politika*. Upr., dopl. a aktualiz. vyd. v českém jazyce. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005. 399 s. Studijní texty; sv. 35. ISBN 80-86429-50-4.
- SUCHÁČEK, Jan.: *Transformace v České republice z institucionálně-regionální perspektivy*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013. 151 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 6/2013. ISBN 978-80-86729-90-9
- TEMELOVÁ, Jana, POSPÍŠILOVÁ, Lucie a OUŘEDNÍČEK, Martin.: *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 203 s. ISBN 978-80-7380-378-0
- Zákon o státní sociální podpoře č. 117/1995 Sb.

